

in the Black Sea region. It's underscored that the strengthening of global and regional structures and institutions (NATO, BSEC and BLACKSEAFOR) and deterrence of Russian geopolitical expansion are predominant regional issues in contemporary Turkish security policy.

Key words: international relations, foreign policy of Turkey, Black Sea region, regional security, international security.

ЮЛИЯ СЕДЛЯР

ПОЛИТИКА ТУРЦИИ В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ В ЧЕРНОМОРСКОМ РЕГИОНЕ В ПОСТВИПОЛЯРНЫЙ ПЕРИОД

Охарактеризована внешняя политика Турции как фактор формирования системы безопасности в Черноморском регионе; выявлена структура национальных интересов Турции в регионе, формирующая модель региональной безопасности. Установлено, что приоритетными направлениями политики Турции в сфере обеспечения безопасности в Черноморском регионе являются поддержка региональных структур и инициатив (ОЧЭС, БЛЕКСИФОР), укрепление НАТО как фактора сдерживания геополитической экспансии России.

Ключевые слова: международные отношения, внешняя политика Турции, Черноморский регион, региональная безопасность, международная безопасность.

УДК 94:061.23](439)"1939/1945"

ІРИНА РАДЧЕНКО

ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПОРЯТУНКУ ЄВРЕЇВ УГОРЩИНИ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Стаття присвячена діяльності благодійних організацій щодо порятунку єврейського населення Угорщини під час Другої світової війни. Окреслені та охарактеризовані основні етапи, упродовж яких здійснювалася діяльність організацій щодо порятунку євреїв країни, обумовлені відповідними внутрішніми та зовнішніми умовами. Розкриті особливості цих етапів. Виявлено, що діяльність благодійних організацій щодо порятунку та допомоги угорським євреям відбувалася протягом 1938–1944 рр., ще до окупації країни нацистською Німеччиною. Крім того, із початком акції знищення єврейського населення після окупації міжнародні організації продовжували активно надавати допомогу з порятунку життя євреїв.

Ключові слова: Голокост, благодійна організація, євреї Угорщини, уряд Горті, депортація, порятунк, еміграція.

Тема порятунку євреїв Європи у роки Голокосту займає особливе місце серед різних аспектів трагедії, адже кількість врятованих євреїв істотно поступається кількості знищених. Утім, порятунок єврейського населення був можливим у деяких європейських країнах. У цьому плані покажемо є приклад Угорщини, країни, де геноцид євреїв розпочався фактично із окупацією країни нацистською Німеччиною у 1944 р. На той час, зважаючи на кардинальні зміни театру воєнних дій, міжнародна спільнота, включаючи благодійні установи, була об'єднана навколо недопу-

щення знищення угорських євреїв. Однією з маловивчених проблем є діяльність благодійних організацій у цьому процесі, і, власне умови їх діяльності, які у різних країнах, регіонах Європи мали виразну специфіку.

Отже, об'єктом дослідження є діяльність благодійних організацій у Європі. Мета полягає у з'ясуванні основних етапів діяльності міжнародних благодійних організацій в Угорщині щодо порятунку єврейського населення та визначенні їх особливостей, зокрема: характеристика політики угорської влади стосовно єврейського населення та перебігу подій

Голокосту в Угорщині, виокремлення та аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників, які вплинули на умови діяльності міжнародних інституцій у країні.

Щодо історіографії теми, то вона фрагментарно представлена у роботах, присвячених подіям Другої світової війни та Голокосту в Угорщині [6; 7; 12]. Більш виразно тема порятунку угорських євреїв за участю благодійних організацій висвітлена у публікаціях, присвячених діяльності міжнародних, єврейських та неєврейських, філантропічних установ у європейських країнах в роки Голокосту: це праці ізраїльських науковців Є. Бауера [4], А. Бен-Това [5], де специфічність умов Угорщини з порятунку єврейського населення відображена дуже побіжно. У роботах Д. Кранцлера [10] та Г. Розенфельда [11] йдеться про порятунок євреїв Угорщини видатними дипломатами Р. Валленбергом та Д. Мантелло. Найбільш дотичною до теми є робота російсько-американського дослідника Е. Рабіновича [2], присвячена порятунку євреїв Будапешта, де автор аналізує, зокрема, позицію угорської влади щодо депортацій. У вітчизняній історіографії дослідники Ю. Славик [3], Р. Офіцинський [1] у своїх працях, зосереджують увагу на подіях єврейського геноциду на Закарпатті, окупованим Угорщиною у 1939 р., і про порятунок євреїв регіону мова йде після закінчення військових дій, у контексті відновлення та розбудови життя національних меншин. Загалом, відсутні спеціальні дослідження стосовно теми порятунку угорських євреїв, як і діяльності благодійних організацій, а існуючі публікації висвітлюють окремі її аспекти. Натомість, не вписана у європейський, угорський контекст доля і закарпатських євреїв, що також потребує окремої уваги дослідників.

Для дослідження були залучені документи з архіву Меморіального музею Голокосту у Вашингтоні (USHMM), Американського єврейського об'єднаного розподільчого комітету (JDC) та спеціальної колекції бібліотеки Ф. Рузвельта (Franklin D. Roosevelt Library), що стосуються діяльності JDC, Міжнародного Комітету Червоного Хреста (ICRC), ін. [8; 9; 13]. Зокрема це – документація, приватне листування представників різних благодійних

організацій, офіційна документація директивного спрямування від високопосадовців західних країн, нейтральних країн (Швейцарія, Швеція, Туреччина), що розкривають тему порятунку, допомоги угорським євреям та безпосередньо умови щодо цього.

У 1930 р. єврейське населення Угорщини складало близько 450 тис. осіб (приблизно 5% від загальної кількості населення). Серед єврейських громад, угорське єврейство займало друге місце у Європі після євреїв Польщі [5, 15] і мало статус однієї з найбільш розвинених та успішних громад у Центральній Європі [11, 3]. На відміну від євреїв в інших країнах Східної та Центральної Європи, євреї Угорщини не були закритою громадою, ізольованою від решти населення [5, 15]. При цьому, воно поділялось на ортодоксальне (традиційне) та неологічне (асимільоване) єврейство [4, 380–381]. Саме неологісти домінували у країні, маючи більш ніж подвійну перевагу над сіоністами, що пояснювалося високим ступенем політичної інтегрованості угорського єврейства, яке загалом, було дуже мадяризоване та патріотично налаштоване [4, 381].

Перемога нацистської партії в Німеччині супроводжувалася хвилею антисемітської діяльності в Угорщині: були створені декілька відкрито антисемітських терористичних організацій, розповсюджувалися антиєврейські газети, які підтримувалися німцями. Головною постаттю у розпалюванні антисемітизму був І. Мілотай, який пізніше став провідним членом найбільш радикального угорського фашистського руху 1930-х рр. – «Няйлес» або «Схрещені стріли» [11, 5–6].

Ситуація щодо євреїв докорінно змінилася у 1938 р., коли підштовхнутий зростанням правих радикальних сил та впливом нацистів, угорський уряд 29 травня 1938 р. прийняв перший антиєврейський закон, що обмежував участь євреїв у певних професіях 20 %, проте квота мала бути досягнутою протягом 3 років. Важливо, що цей закон, за словами Горті, на відміну від Нюрнберзьких законів, розглядав євреїв за релігійною, а не расовою приналежністю. Другий антиєврейський закон 5 травня 1939 р. був більш жорстким, аніж попередній, маючи виразний «расовий»

зміст. Одним із наслідків антисемітської політики влади була втеча 250 тис. угорських євреїв із країни [2, 33–34].

На кількість та розміщення єврейської громади мали вплив територіальні зміни. Так, за результатами двох Віденських арбітражів, Угорщина приєднала південну частину Карпатської України, райони південної Словаччини, частину Трансільванії, населені угорцями та євреями [2, 31]. А після захоплення Польщі Німеччиною та СРСР тисячі євреїв знайшли відносну безпеку в Угорщині.

Діяльність міжнародних організацій щодо порятунку євреїв Угорщини у роки війни можна представити у певній хронології, обумовленою внутрішніми та зовнішніми чинниками:

1. Червень 1941 – осінь 1942 р. Період характеризується вступом країни у війну та відповідним посиленням антисемітського законодавства, а також першими вбивствами угорських євреїв, зокрема у м. Кам'янець-Подільський (близько 17 тис. осіб) та Нови-Сад (приблизно 1 тис. осіб) [11, 6–7]. Починаючи з осені 1941 р. переслідування євреїв посилились у країнах, прилеглих до Угорщини, що викликало масову імміграцію єврейських біженців на її терени [3, 506].

Єврейські міжнародні – благодійні та не-благодійні, – організації в Угорщині зіткнулися з новими викликами.

Декілька єврейських організацій використали свої ресурси задля допомоги євреям, забезпечуючи допомогу та розміщення біженців у Будапешті. Головними серед цих груп допомоги були реформісти, ортодокси, сіоністи та місцева гілка JDC. Неологістів, які представляли найзаможнішу частину єврейства Будапешта, очолював банкір С. Штерн. Сіоністську групу очолював О. Комолі, проте її фактичним керівником був журналіст Р. Кастнер. У 1941 р. Кастнер разом із Д. Брандом та Ш. Спрінгманом, розробили «Операцію Тіюл», напівлегально перевозячи сотні сіоністів з Польщі до Угорщини. Ця діяльність була в основі «Ваада Езра ВеХаазала», комітету з допомоги та порятунку Сіоністської партії, відомого як «Ваада». Вони сприяли наданню фальшивих документів для ув'язнених, щоб проживати в Угорщині [10, 45–47].

Нацисти, невдоволені доволі «м'якими заходами» угорської влади щодо євреїв, чинили на неї постійний тиск. Гітлер вимагав негайного зміщення Каллаї та вперше погрожував окупацією країни-союзниці, якщо вона не підтримає вирішення єврейського питання [2, 52–55].

2. Грудень 1942 р. – лютий 1944 р. У цей час певні єврейські установи намагалися організувати еміграцію угорських євреїв у безпечні місця, зокрема, у Палестину чи нейтральні країни. Найбільш активно свою діяльність розгорнула філія агенції з порятунку при Єврейському Агентстві («Ваад Хаятзала») у Стамбулі, яка призначила «Ваада» своїм фінансовим каналом для допомоги. До початку німецької окупації «Ваада» спеціалізувалася на перевезенні біженців із Польщі, Словаччини та Німеччини до Угорщини. Одна із таких груп складалася із приблизно 600 членів сіоністських молодіжних рухів, які сформували основу для т. зв. «Потягу Кастнера». «Ваада» створила вельми ефективний канал зв'язку, особливо із Робочою групою у Словаччині, яка передавала інформацію майже щоденно. Комітет використовував багато кур'єрів для передачі інформації до своїх колег у Женеві, Стамбулі, Єрусалимі, Лондоні та Нью-Йорку; останні передавали ці повідомлення усім контактним особами по всьому світу. «Ваада» також допомагала втекти біженцям із Угорщини до відносно безпечних теренів Словаччини.

Додаткові зусилля «Ваада» з порятунку включали використання латиноамериканських паспортів, які були легко доступні для покупки у Швейцарії латиноамериканськими консулами чи їхніми довіреними особами.

3. Березень – вересень 1944 р. Характеризується окупацією Угорщини нацистською Німеччиною та організацією окупаційною владою жорстких антиєврейських заходів, передусім – депортацій до Аушвіцу. Водночас, це час проведення активної фази порятунку різними міжнародними установами.

19 березня 1944 р. німецька армія зайшла до Угорщини безперешкодно. Представник Гітлера в Угорщині Е. Весенмайєр допоміг створити пронимецький (та відповідно антисемітський) уряд Д. Стояї. Та ж тактика, що працювала в окупованій Європі, працювала і

в Угорщині: ізоляція жертв від основного населення; концентрація у гетто; депортація до місця знищення. Новий режим видав низку антисемітських законів [6, 16–17]. Було створено юденрат (Єврейську раду), яка мала бути центральним єврейським органом та представляти неологів, ортодоксів та сіоністів. З 5 квітня 1944 р. євреї мали пройти обов'язкову реєстрацію та носити жовту зірку Давида на одязі [10, 48].

На початку квітня 1944 р. із Аушвіца втекли В. Розенберг (псевдонім – Р. Врба) та А. Ветцлер, які написали записку, що у червні потрапила до західних союзників і стала відомою як «Звіт Врби-Ветцлера», або «Щоденник з Аушвіцу». На 35 рукописних сторінках була описана географія табору смерті, метод масових вбивств за допомогою газових камер, що практикувався протягом 2 років, а також події в таборі, починаючи від квітня 1942 р. Це було перше свідоцтво в'язнів Аушвіцу, яке через свою точність та достовірність викликало резонанс у західних країнах [2, 66], та стало причиною тиску на М. Горті. Із нейтральних країн (Туреччини, Швейцарії, Швеції) надійшла низка закликів до угорської влади припинити депортації єврейського населення. З метою тиску на уряд Горті західні союзники провели бомбардування Будапешта та інших угорських міст, що мало певний результат: 7 липня Горті припинив заплановану депортацію євреїв, які залишилися. Проте, з травня 1944 р. із м. Мукачево розпочався перший етап тотальної депортації угорського єврейства до нацистських таборів за участі майже 20 тис. угорських жандармів [1].

Необхідність порятунку угорських євреїв була очевидною, тож з цього часу розпочинається організація місії Кастнера та Бранда, які вели перемовини з СС, зокрема, з Д. Вісліцені, Єврейським Агентством у Єрусалимі та JDC у США. Проте дуже скоро вони зіткнулися з труднощами. У результаті «Європейський план» голови єврейської громади Словаччини М. Вейсмандела щодо викупу словацьких євреїв за певну грошову суму (\$1 млн) трансформувався у т. зв. місію Бранда «Товари на кров», чи «10 тис. вантажівок за 1 млн євреїв». 15 травня, коли підготовка депортацій угорських євреїв була завершена, Бранд був проін-

формований Ейхманом про свою місію, з якою він поїхав наступного дня до Ерец Ізраелю для проведення зустрічей з єврейськими лідерами, та невдало: невдовзі він був заарештований та доправлений до Єгипту. Лише за втручання А. Хіршмана, представника War Refugee Board (WRB), Бранда відпустили, у жовтні він відправився до Ерец Ізраелю [10, 55].

Водночас, урядом Швеції була ініційована одна із найуспішніших програм з надання допомоги єврейському населенню Угорщини за участі WRB, JDC, а також шведських дипломатів. Для її реалізації було обрано Р. Валленберга, шведського бізнесмена. Коли ситуація з євреями Угорщини істотно погіршилася, JDC отримав ліцензію на відправку \$ 100 тис. до Швеції, і ці гроші були надані представником WRB А. Олсеном Валленбергу для операцій з допомоги та порятунку в Угорщині. Для цього останній закуповував низку будинків у Будапешті, які позначалися як «безпечні будинки» під захистом шведського уряду. Так, згідно документу: «...приблизно 20 тис. євреїв перебували під шведським захистом...» [8, 159].

Вкрай важлива інформація міститься у численних звітах Р. Валленберга, широко розповсюджених пізніше різними міжнародними, єврейськими та неєврейськими установами. Так, у звіті від 29 вересня 1944 р., йдеться про: «закриття подачі заявок на паспорти. У плани входить видати 4500 захисних паспортів, з них 2700 вже видані та розповсюджені... уже важко поширити ті, що залишилися... Ми виявили, що певні особи...очікували на великі грошові суми для надання захисного паспорту [цит. за: 12, 321].

Наприкінці березня 1944 р. була створена організація, яка мала зосередити основну увагу на тяжкому становищі угорських євреїв, – швейцарський комітет допомоги євреям в Угорщині (SHC), або комітет Баньяї. SHC представляв угорське єврейство в усіх єврейських організаціях, швейцарському та урядах союзників, міжнародних організаціях. Особливо важливим він був у двох аспектах: зборі інформації про ситуацію з євреями в Угорщині з різних джерел та передачі її німецькою й англійською мовами; ініціюванні пропозицій щодо порятунку для представників єврейських організацій, МЧХ та урядів країн-союзників.

Вже за тиждень SHC представив програму порятунку єврейським (JDC) та неєврейським організаціям, реалізація якої розпочалася із зустрічей з представниками більшості єврейських організацій (Єврейського Агенства, Всесвітнього Єврейського Конгресу тощо).

У липні 1944 р. Горті запропонував, щоб деякі угорські євреї залишили Угорщину та виїхали, переважно до Палестини. Зокрема це стосувалося 1 000 дітей, 8 243 володарів сертифікатів імміграції та їхніх сімей. Велика Британія погодилася прийняти у Палестині євреїв із сертифікатами про імміграцію. Десятки тисяч євреїв Будапешта отримали пропуски для безпечного проїзду від представників нейтральних урядів. Проте, німці не дозволили угорським євреям залишити країну [2, 76].

Однією із найвідоміших та доволі суперечливих акцій із порятунку угорських євреїв була організація т. зв. «потяга Кастнера», що переправив 1 600 євреїв з Угорщини до Швейцарії 30 червня 1944 р. Перші перемовини Р. Кастнера з А. Ейхманом дозволили сіоністській групі із 600 володарів сертифікатів у Будапешті відправитися до Палестини. Багато з цих людей були євреями, врятованими з Польщі «Ваада» як члени сіоністської партії. Кастнер особисто відібрав декілька сотень друзів та членів власної родини із Клужа (звідки походив він сам), де було розміщено гетто на 18 тис. євреїв. Він також додав сім'ї членів «Ваада» та єврейської ради – загалом 388 осіб, до яких додали декілька сотень найбільш видатних євреїв (750 осіб). Через те, що Ейхман вимагав \$ 2 млн. за дозвіл на волю цим євреям, додаткові місця у потязі були продані будь-кому, хто міг уплатити приблизно \$ 2 тис. за місце. Більшість грошей була передана К. Бехеру, помічнику Ейхмана, у вигляді золота, срібла та ювелірних прикрас у декількох валізах [10, 55]. Угода стала приводом для обвинувачень Кастнера у співраці з нацистами, а сам він був вбитий в Ізраїлі у 1957 р. [7, 229–233].

Відзначимо, що у процес перемовин з порятунку євреїв Угорщини був залучений і С. Майер, представник JDC, що неоднозначно трактувалося широкою громадськістю [9].

Розуміючи, що ситуація на фронті близьиться до нищівного кінця для гітлерівської

Німеччини та її союзників, Горті пішов на певні поступки: Стояї було усунено з посади, замість нього було призначено генерала Г. Лакатозу. Вже у вересні були відчинені єврейські школи, для чого регент видав спеціальні сертифікати [2, 78–79]. Втім, це тривало недовго.

4. Жовтень 1944 р. – квітень-травень 1945 р. Період характеризується проведенням останніх репресивних заходів щодо євреїв Будапешта та намагань міжнародних установ організувати порятунок (еміграцію) єврейського населення.

22 жовтня новий уряд випустив декрет щодо призову до робочих батальйонів усіх євреїв-чоловіків віком від 10 до 60 років. У Будапешті 29 листопада 1944 р. було створено гетто, обнесене стіною. Воно мало вмістити до 200 тис. осіб, проте за 50 днів його існування там було лише 70–80 тис. осіб.

У відповідь, ICRC та дипломати нейтральних країн розгорнули допомогу. Очолювана шведським делегатом Ф. Борном щільна мережа інституцій почала опікуватися захистом єврейського населення. Сіоністський лідер О. Комолі очолив секцію «А», першопочатково створену для захисту єврейських дітей. Г. Штехло, лютеранин, очолив секцію «Б», яка займалася захистом єврейських дітей, що перейшли у християнство. Ця мережа розширила захист ICRC до 6 тис. дітей у 50 дитячих будинках, а також дюжину продовольчих складів. 22 госпітала та маленькі інституції із охорони здоров'я, окремі будинки у гетто. Шведське представництво організації, очолюване В. Ланглетом, організувало операції з порятунку незалежно від ICRC, та, певною мірою, незалежно від шведського посольства. Організація видала приблизно 4 тис. захисних документів, їх лідери врятували та приховували велику кількість людей [цит. за: 12, 325].

Створене Валленбергом міжнародне гетто містило близько 20 тис. осіб та було визнане нацистською владою, яка його не торкалася. 32 будівлі взяв в оренду Валленберг, на них були розміщені спеціальні позначення: «Шведська бібліотека», «Шведський науково-дослідницький інститут», де розмістили євреїв.

Останній звіт Валленберга від 22 грудня 1944 р. засвідчив, що ситуація з угорським єврейством погіршилася: «Приблизно 40 тис. євреїв, з яких 15 тис. чоловіків із робочої служби та 25 тис. жінок та чоловіків були захоплені у їхніх будинках чи на вулиці та відправлені пішки до Німеччини. Це дистанція 240 кілометрів. Багатьом давали поїсти лише 3 чи 4 рази за весь час. Багато померло. Євреї зібрані у центральне гетто, яке мало включати 69 тис. євреїв, проте насправді буде вміщувати більше, оскільки у гетто для іноземців (на 17 тис. осіб) вже перебувало 35 тис., з них 7 тис. – у шведських будинках, 2 тис. – у будинках, що належали ICRC...» [цит. за: 12, 323].

Про порятунок євреїв знаходимо інформацію у звіті JDC від 20 грудня 1944 р.: «... Дуже раді повідомити, що 1 355 угорських євреїв, які перебували у Берген-Бельзені, прибули до Швейцарії. Серед них – Д. Блум, представник JDC, який працював у Будапешті протягом тривалого часу, наразі у постійному контакті з Р. Макклелландом, представником WRB, з приводу тих заходів, які можуть бути прийняті щодо надання допомоги та порятунку угорських євреїв...» [13].

Із капітуляцією нацистської Німеччини 8 травня 1945 р., депортації та переслідування угорських євреїв було остаточно припинено.

Таким чином, у підсумку відзначимо кілька важливих тез. На відміну від багатьох європейських країн (як окупованих, так і країн-союзниць нацистської Німеччини), Голокост в Угорщині розпочався лише із березня 1944 р., із початком окупації країни військами Вермахту. Проте ще за декілька років до цього, угорська влада запровадила низку антиєврейських законів, які суттєво погіршили становище єврейського населення у країні. Незважаючи на расову дискримінацію, країна тривалий час залишалася певним притулком для єврейських біженців з різних країн світу. Відносно сприятливі внутрішні умови визначили тривалу (і доволі успішну) діяльність у країні різних благодійних, єврейських та неєврейських установ, які надавали необхідну допомогу чи організовували еміграцію євреїв до безпечних країн. Цьому сприяли і відповідні зовнішні чинники: перебіг подій на фронті; реакція міжнародного співтовариства на

заходи, що проводилися місцевою владою стосовно євреїв; що консолідувало зусилля міжнародного співтовариства, зокрема – філантропічних установ навколо проблеми порятунку євреїв Угорщини.

Окупація Угорщини у 1944 р. звузила можливості для діяльності міжнародних філантропічних установ, проте не зупинила її. Була організована низка заходів (зокрема, завдяки перемовинам представників окремих організацій із нацистським керівництвом) щодо налагодження еміграції євреїв з країни, які здебільшого провалилися. Із понад 825 тис. євреїв, які мешкали у Королівстві Угорщина з приєднаними територіями, понад 2/3 (близько 570 тис.) було знищено внаслідок нацистської окупації. Декілька тисяч євреїв змогли емігрувати, передусім – завдяки зусиллям міжнародних організацій.

Дослідження даної теми ставить перед науковцями нові нагальні питання. Зокрема, використання мемуарних джерел політичних діячів (Горті, Каллаї), представників міжнародних філантропічних організацій, дипломатичних працівників, які можуть доповнити картину Голокосту в Угорщині і розкрити тему порятунку євреїв. Актуальними залишаються проблеми вивчення процесу порятунку євреїв в окремих регіонах країни (Угорщини в межах Тріанонського договору, приєднаних територій: Трансільванії, Карпатської України), роль окремих осіб у цьому процесі тощо.

Список використаних джерел:

1. Офіцинський Р. Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944). Київ: Інститут історії України Національної Академії Наук України, 1997. 244 с. URL: <https://ua-il.livejournal.com/129838.html> (дата звернення: 17.11.2018).
2. Рабинович М. Элизер. Спасение евреев Будапешта. Альманах «Еврейская старина». Авт.-сост. Е. Беркович. Вып. январь–март 2014. Ганновер: Еврейская старина, 2014. 407 с.
3. Славик Ю. Угорська політика на Закарпатті (березень 1939 – березень 1944 рр.). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. Вип. 8: до 25-річчя створення кафедри історії України*. 2015. С. 497–509.
4. Bauer Y. American Jewry and the Holocaust: The American Jewish Joint Distribution Committee, 1939–1945. Detroit: Wayne State University Press, 1987. 574 p.
5. Ben-Tov A. Facing the Holocaust in Budapest: The International Committee of the Red Cross and the Jews in Hungary, 1943–1945. London: Springer; Business Media B.V., 1988. 492 p.

6. Bogdanor P. Kasztner's Crime. Abingdon: Routledge, 2017. 336 p.
7. Braham R. L. The Politics of Genocide. The Holocaust in Hungary; condensed edition. Detroit: Wayne State University Press, 2000. 322 p.
8. F. D. Roosevelt Library. Henry Morgenthau Jr. Papers. Box 169, Joint Distribution Committee, 1933–1944. Folder 1.
9. JDC Archives, NY AR193344.
10. Kranzler D. The Man Who Stopped the Trains to Auschwitz: George Mantello, El Salvador and Switzerland's Finest Hour. Syracuse: Syracuse University Press, 2000. 349 p.
11. Rosenfeld H. Raoul Wallenberg: The Mystery Lives On. Lincoln: iUniverse, 2005. 268 p.
12. Vági Z., Csósz L., Kádár G. The Holocaust in Hungary: Evolution of a Genocide. Lanham: AltaMira Press, 2013. 441 p.
13. USHMM RG-19.045M (Selected Records from the International Committee of the Red Cross Commission for Prisoners, Internees and Civilians, Jews (Israelites), 1939–1961), reel 7.

IRINA RADCHENKO

CHARITABLE ORGANIZATIONS' ACTIVITIES ON RESCUE THE JEWS OF HUNGARY DURING THE WORLD WAR II: MAIN STAGES AND ITS PECULIARITIES

The article is devoted to the charitable organizations' activities for the rescue of the Jewish population of Hungary during the World War II. The main stages during, which the organizations' activities for the salvation of Hungarian Jews were carried out, are outlined and characterized by the relevant internal and external conditions. The features of these stages are revealed. It was found that the activities of charitable organizations for the rescue and assistance to the Hungarian Jews took place during 1938–1944, even before the occupation of the country by Nazi Germany. In addition, with the commencement of the campaign to exterminate the Jewish population after the occupation, international organizations continued to actively provide relief for the rescue of Jews.

Keywords: eleemosynary organization, jewries of Hungary, deportation, rescue, emigration.

ИРИНА РАДЧЕНКО

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО СПАСЕНИЮ ЕВРЕЕВ ВЕНГРИИ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ: ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

Статья посвящена деятельности благотворительных организаций по спасению еврейского населения Венгрии во время Второй мировой войны. Обозначены и охарактеризованы основные этапы, в течение которых осуществлялась деятельность организаций по спасению евреев страны, обусловленные соответствующими внутренними и внешними условиями. Раскрыты особенности этих этапов. Выявлено, что деятельность благотворительных организаций по спасению и помощи венгерским евреям происходила в течение 1938–1944 гг., еще до оккупации страны нацистской Германией. Кроме того, с началом кампании по уничтожению еврейского населения после оккупации международные организации продолжали активно оказывать помощь по спасению жизни евреев.

Ключевые слова: Холокост, благотворительная организация, евреи Венгрии, правительство Горті, депортация, спасение, эмиграция.